

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Декан факультету
педагогіки і психології
_____ Т.О. Олефіренко

«08» вересня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
ПЕДАГОГІКА
освітнього рівня бакалавра (3.10)
галузі знань 01 Освіта
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Шифр за навчальним планом ПП1.05

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми, затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова «27» квітня 2017 року, протокол №10.

Розробник програми: Шулигіна Р. А., кандидат педагогічних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри
педагогіки і психології дошкільної освіти
«30» серпня 2021 р., протокол №1

Завідувач кафедри

проф. Цветкова Г.Г.

I. Опис дисципліни
Шифр дисципліни ПП1.05

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань <i>01 освіта</i>	Кількість кредитів - 4 ЄКТС		<i>Методи навчання:</i> – словесні, наочні, практичні; – стимулювання, контролю й оцінки результатів навчання; – творчі та проблемні завдання – <i>Методи і форми дистанційного навчання:</i> – телебачення, – аудіо трансляції, – аудіо конференції – Інтернет конференції – Google Meet, Moodle
Спеціальність <i>012 дошкільна освіта</i>	Загальна кількість годин – 120 год.		
Освітній рівень: бакалавр	Денна	Заочна	
	Лекції		
	22 год.	6 год.	
	Семінарські (практичні) заняття:		
Статус дисципліни: нормативна	24 год.	6 год.	<i>Форми поточного контролю:</i> – інтерактивне обговорення проблемних питань, – експрес-тести, – модульні контрольні роботи <i>Тестовий контроль для дистанційної форми навчання (Moodle).</i>
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1-й (2017)	Лабораторні заняття:		
	5 год.	—	
Семестр: I	Індивідуальна робота:		
	—	—	
	Самостійна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 - самостійна робота: 3	56 год.	108 год.	<i>Форма підсумкового контролю:</i> Екзамен (письмовий) для <u>дистанційної</u> форми навчання (Інтернет зв'язок, чат, трансляція Google Meet, Moodle)
Мова навчання – українська	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Передумови навчання	2/3	1/7	

Предмет вивчення навчальної дисципліни: предметом вивчення навчальної дисципліни є проблеми освіти, навчання, виховання, пов'язаних з повсякденними процесами зростання і розвитку дитини (людини), взаємодією педагогів і учнів у процесі цього розвитку і з відповідною інституційною структурою.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, загальна і вікова психологія, загальна і вікова фізіологія, дидактика, конкретні методики, соціологія, етика, естетика, економіка та інші.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Сучасний розвиток суспільства вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки, підвищення кваліфікації майбутніх фахівців, які здатні розвивати особистість дитини, зорієнтовані на професійний саморозвиток і готові творчо працювати в навчальних закладах різного типу.

Перехід вищої освіти України на ступеневу систему підготовки фахівців зумовив перегляд змісту навчальних планів та освітніх програм, що будуються на основі визначених стандартами вищої освіти освітньо-кваліфікаційних характеристиках (у подальшому – СВО). Згідно СВО майбутнім фахівцям в галузі дошкільного виховання, які опановують професію на освітньо-кваліфікаційному рівні підготовки «бакалавр» викладається навчальний курс «Педагогіка».

Основна мета курсу – введення студентів у світ педагогічних наук, надання системи знань, що забезпечує фундаментальну підготовку для подальшого оволодіння фаховими дисциплінами, підготовка майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти, здатних до кваліфікованого виконання своїх обов'язків з навчання і виховання дітей, аналізу педагогічної дійсності, прогнозування наслідків здійснюваних педагогічних впливів на дитину, вивчення та впровадження кращого передового досвіду, а також свідомого оволодіння професійно-педагогічними вміннями та навичками.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Педагогіка» є:

- ознайомлення студентів з категорійним апаратом педагогіки;
- розкриття специфіки педагогічного процесу та його гуманістичної спрямованості;
- формування уяви про сутність, зміст і структуру процесів навчання та виховання;
- збагачення студентів знаннями про особистість дитини та її розвиток в процесі різноманітної діяльності;
- розвиток педагогічного мислення студентів, здатності до аналітичного осмислення педагогічної дійсності, дотримання основних принципів культури спілкування;
- навчання їх творчим підходам до визначення педагогічних дій у нестандартних педагогічних ситуаціях, формування уміння приймати найбільш вдалі рішення відповідно до педагогічних закономірностей, принципів навчання і виховання;
- формування умінь і навичок, які стануть у нагоді в майбутній педагогічній діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» здійснюється за принципами кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що сприяє систематичній роботі студентів над матеріалами курсу. Перевірка і контроль якості засвоєння навчального матеріалу здійснюється за рейтинговими показниками.

За навчальним планом підготовки бакалавра 012 «Дошкільна освіта» вивчення курсу «Педагогіка» передбачено протягом 1-го семестру. Навчальний матеріал розподілено на три модулі. У тематичному плані представлено розподіл годин кожного модуля за видами навчальних занять та самостійної роботи студентів.

Загальний обсяг дисципліни складає 4 залікових кредити (120 годин), що об'єднує всі види навчальної діяльності студента: аудиторні заняття, самостійну роботу (в т.ч. підготовку до підсумкового контролю), контрольні заходи: модульний контроль, захист творчих завдань, іспит. Самостійна робота передбачає дві складові: самостійну підготовку студентів до аудиторних занять та підготовку до модульного контролю.

Поряд із традиційними видами аудиторних занять планується індивідуальна аудиторна робота під керівництвом викладача, коли проводиться індивідуальне або колективне консультування студентів з питань навчального курсу, перевірка якості виконання завдань та модульний контроль.

Навчально-методична карта дисципліни демонструє структуру навчального курсу за змістом та видами навчальної діяльності у поєднанні з графіком навчального процесу, календаризованого за термінами вивчення та складання окремих модулів. Кожен з модулів має свою форму контролю, що передбачає врахування якості засвоєння лекційного матеріалу, відпрацювання практичних та індивідуальних завдань, презентації результатів самостійного опрацювання рекомендованої педагогічної літератури, виконання конкретних завдань.

Контроль якості знань студентів та рейтингова система оцінювання дозволяє врахувати, як поточну підготовку студента до аудиторних занять, так і визначити рівень засвоєння навчального матеріалу кожного окремого модуля. Підсумкова (залікова) оцінка виставляється за рейтинговими показниками.

Тематика індивідуальних завдань, зразки контрольних матеріалів, перелік питань, обговорюваних під час контрольних заходів, представлені в п. V даної програми. Подані матеріали дозволяють студентам самостійно планувати терміни та обсяги змістової складової навчальної діяльності, прогнозувати її результативність.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
	<p>ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.</p>	<p>Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p>КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і</p>

		суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
2	ПР-05. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.	КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.
3	ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.	
4	ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.	КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Структура і логіка вивчення дисципліни передбачає системність і послідовність, оптимальність переходу від простих проблем до більш складних; поєднання лекцій, семінарсько-практичних занять і самостійної роботи студентів під керівництвом викладача.

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЕКТС 90 год.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна і вечірня форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки												
Тема 1. Педагогіка як наука.	11	2	2	–	–	7	9	1	–	–	–	8
Тема 2. Методи науково-педагогічних досліджень	11	2	2	–	–	7	15	–	1	–	–	14
Тема 3. Розвиток, виховання і формування людської особистості	18	2	4	2	–	10	14	1	1	–	–	12
Разом за змістовим модулем 1	40	6	8	2	–	24	38	2	2	–	–	34
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Теорія виховання												

Тема 4. Процес виховання та його зміст	12	2	2	–	–	8	16	1	1	–	–	14
Тема 5. Методи і прийоми виховання	10	2	2	2	–	5	10	1		–	–	9
Тема 6. Методи і прийоми виховання	10	2	2	–	–	5	10	–	1	–	–	9
Тема 7. Форми організації виховної роботи.	8	2	2	1	–	5	8	–	1	–	–	7
Тема 8. Особливості сімейного виховання	8	2	2	–	–	5	9	–	–	–	–	9
Разом за змістовим модулем 2	51	10	10	3	–	28	53	2	3	–	–	48
Модуль 3												
Змістовий модуль 3. Теорія освіти і навчання (Дидактика)												
Тема 9. Процес навчання. Зміст освіти	9	2	2	–	–	5	13	1	–	–	–	12
Тема 10. Методи та засоби навчання, його	10	2	2	–	–	6	8	1	1	–	–	6
Тема 11. Види та форми організації навчання	10	2	2	–	–	6	8	–	–	–	–	8
Разом за змістовим модулем 3	29	6	6	–	–	17	29	2	1	–	–	26
Разом:	120	22	24	5	–	69	120	6	6	–	–	108

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть год.	
		Всього	в т.ч. лекцій
Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки		40	6
1	Тема 1. Педагогіка як наука.	11	2
2	Тема 2. Методи науково-педагогічних досліджень.	11	2
3	Тема 3. Розвиток, виховання і формування людської особистості.	18	2
Змістовий модуль 2. Теорія виховання		51	10
4	Тема 4. Процес виховання та його зміст	12	2
5	Тема 5. Методи виховання	10	2
6	Тема 6. Прийоми та засоби виховання	10	2
7	Тема 7. Форми організації виховної роботи.	8	2
8	Тема 8. Особливості сімейного виховання.	8	2
Змістовий модуль 3. Теорія навчання (Дидактика).		29	6

7	Тема 9. Процес навчання. Зміст освіти.	9	2
8	Тема 10. Методи та засоби навчання	10	2
9	Тема 11. Види та форми організації навчання	10	2

4.2. Плани семінарських /лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Сем.	Лаб.
1	Педагогіка як наука. <i>Зміст теми:</i> 1. Предмет і завдання педагогічної науки та її методологічні основи. 2. Основні етапи розвитку педагогіки. 3. Основні категорії педагогіки. 4. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. <i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 1.2, 1.4, 1.8, 1.9, 4.39; <i>Додаткові</i> 2.14, 4.9, 4.19, 4.24, 4.26, 4.31	2	–
2	Методи науково-педагогічних досліджень <i>Зміст теми:</i> 1. Складові науково-педагогічних досліджень, принципи їх проведення. 2. Основні рівні педагогічних досліджень. 3. Характеристика теоретичних та емпіричних методів дослідження. 4. Етапи і результативність науково-педагогічного дослідження. 5. Джерела педагогічної теорії. <i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 4.11, 4.23, 4.32, 4.39; <i>Додаткові</i> 1.11, 4.12, 4.26, 4.31	2	–
3	Розвиток, виховання і формування людської особистості <i>Зміст теми:</i> 1. Закономірності, фактори та рушійні сили процесу розвитку і формування особистості. 2. Взаємозв'язок розвитку, виховання та навчання. 3. Вплив середовища на розвиток людини. 4. Діагностика фізичного, духовного та соціального розвитку дитини. 5. Врахування закономірностей вікового та індивідуального розвитку особистості. <i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 2.1, 2.2, 4.13, 4.25, 4.42; <i>Додаткові</i> 2.16, 4.19, 4.26, 4.31, 4.39	4	2
4	Процес виховання та його зміст <i>Зміст теми:</i> 1. Сутність процесу виховання: особливості, структура, рушійні сили. 2. Самовиховання та перевиховання. 3. Принципи виховання та їх характеристика.	2	–

	<p>4. Поняття змісту виховання в сучасній школі.</p> <p>5. Характеристика основних напрямів змісту виховання.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 1.3, 1.9, 1.11, 2.5, 2.10, 4.42 <i>Додаткові</i> 1.12, 2.12, 4.19, 4.26, 4.22, 4.29</p>		
5	<p>Методи виховання</p> <p><i>Зміст теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Система і технологія виховання. 2. Комплексний підхід до організації виховання. 3. Поняття про методи виховання. Їх взаємозв'язок. 4. Класифікація методів виховання. Характеристика окремих груп методів. <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 1.9, 2.3, 2.5, 2.6, 3.1, 4,39 <i>Додаткові</i> 2.16, 2.13, 4.35, 4.37</p>	2	2
6	<p>Прийоми та засоби виховання</p> <p><i>Зміст теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про прийоми та засоби виховання. 2. Класифікація засобів і прийомів виховання. Їх взаємозв'язок. 3. Характеристика окремих груп засобів виховання. 4. Народні засоби і прийоми виховання. <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 1.9, 2.3, 2.5, 2.6, 3.1, 4.39 <i>Додаткові</i> 2.16, 2.13, 4.35, 4.37</p>	2	–
7	<p>Форми організації позакласної виховної роботи.</p> <p><i>Зміст теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості завдань поза навчальної виховної роботи. 2. Поняття позакласної та позашкільної виховної роботи. 3. Система позакласної виховної роботи та форми її організації. 4. Колективна творча справа /КТС/, алгоритм її підготовки та реалізації. 5. Позашкільна виховна робота, її мета, завдання, основні напрями. 6. Форми організації позашкільної виховної роботи. <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 2.8, 2.13, 3.1; <i>Додаткові</i> 2.14, 3.3, 4.10, 4.21</p>	2	1
8	<p>Форми організації позакласної виховної роботи. Особливості сімейного виховання</p> <p><i>Зміст теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сімейне виховання як соціальний інститут. 2. Місце і роль сімейного виховання в сучасних умовах. 3. Особливості змісту і технології сімейного виховання. 4. Взаємозв'язок школи і сім'ї. <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 2.13, 3.1, 4.39; <i>Додаткові</i> 2.14, 3.3, 4.10, 4.21</p>	2	–
9	<p>Процес навчання: закономірності, принципи, зміст</p> <p><i>Зміст теми:</i></p>	2	–

	<p>1. Дидактика як галузь педагогічних знань.</p> <p>2. Сутність процесу навчання, його функції, принципи та рушійні сили.</p> <p>3. Структура процесу навчання.</p> <p>4. Основні етапи оволодіння знаннями (ланки процесу навчання).</p> <p>5. Потреби та інтереси як основа мотивації учіння.</p> <p>6. Зміст освіти. Нормативні документи, що визначають зміст освіти. Профільне навчання в старшій школі.</p> <p>7. Стандарти освіти. Інваріантна та варіативна складові змісту загальної середньої освіти.</p> <p>8. Підручники і навчальні посібники.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 4.9, 4.14, 4.26, 4.33, 4.39 <i>Додаткові</i> 4.17, 4.31, 4.33,</p>		
10	<p>Методи та засоби навчання.</p> <p><i>Зміст теми:</i></p> <p>1. Поняття про загальні методи та прийоми навчання, їх класифікація.</p> <p>2. Характеристика основних груп методів навчання.</p> <p>3. Поняття про засоби навчання, їх характеристика та застосування в навчальному процесі.</p> <p>4. Умови оптимального вибору методів і засобів навчання.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 4.9, 4.14, 4.19, 4.26, 4.39 <i>Додаткові</i> 4.1, 4.7, 4.8, 4.24, 4.27</p>	2	–
11	<p>Види та форми організації навчання</p> <p><i>Зміст теми:</i></p> <p>1. Види організації діяльності вчителів та учнів.</p> <p>2. Сутність поняття «форма організації навчання».</p> <p>3. Класно-урочна система навчання.</p> <p>4. Типи і структура уроків у школі. Нестандартні уроки.</p> <p>5. Допоміжні форми організації навчальної діяльності.</p> <p>6. Самостійна робота школярів.</p> <p>7. Алгоритм підготовки вчителя до уроку.</p> <p>8. Структура системи освіти в Україні.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>Основні</i> 4.9, 4.14, 4.19, 4.26, 4.39 <i>Додаткові</i> 4.1, 4.7, 4.8, 4.24, 4.27</p>	2	–
Разом:		24	5

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Опрацювати нормативні документи в галузі освіти (прочитати та законспектувати основні положення):</p> <p>– Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту»,</p> <p>– Державну національну програму «Освіта: Україна XXI ст.»,</p>	14

	<p>– Національна доктрина розвитку освіти, – Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні та ін. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 1.1, 1.2, 1.3, 1.8, 1.9</i></p>	
2	<p>Підготувати реферат на тему: –«Основні тенденції розвитку сучасної педагогічної науки», –«Педагогічні погляди К.Д. Ушинського», –«Гуманістична педагогіка В.О. Сухомлинського», –«Проблеми цілісного педагогічного процесу», –«Актуальні проблеми сучасного виховного процесу», –«Екологічне виховання як актуальна проблема сьогодення», –«Ідеї А.С. Макаренка про виховання в колективі, для колективу і через колектив», –«Виховні засади трудового дитячого колективу», –«Моральне виховання дітей в сім'ї». <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 2.4, 2.6, 2.8, 2.13, 2.14, 2.16, 2.17, 4.15, 4.22, 4.28</i></p>	8
3	<p>Описати з власного досвіду приклад впливу одного з факторів розвитку на особистість, висловити свою думку з цього приводу, або пояснити одну з народних приказок (на вибір) про вплив певного фактору на розвиток особистості (обсяг письмової роботи – 2-3 стор.) <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 2.2, 4.13, 4.23, 4.25</i></p>	6
4	<p>Розробити схематичну або образну модель взаємозв'язку різних форм організації навчання і виховання у ЗНЗ. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 2.8, 2.13, 2.14, 3.1, 3.3, 4.1, 4.7, 4.9, 4.10, 4.14, 4.19, 4.21, 4.24, 4.27</i></p>	8
5	<p>За матеріалами періодичної педагогічної преси (фахові журнали та газети) зробити добірку найбільш актуальних питань виховання і навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, представити їх у вигляді таблиці за схемою: 1) формулювання проблеми; 2) ким порушена проблема (батьки, вчителі); 3) у яких публікація відображена (автор, джерело із зазначенням назви, місто і назва видавництва, рік, місяць видання (за потребою – № видання), № сторінки); 4) чи визначені шляхи вирішення порушеного питання. <i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> Періодичні фахові видання з педагогіки, Освітня мережа України – http://www.ednu.kiev.ua/index_u.htm, Освітній портал – http://www.osvita.org.ua/</p>	9
6	<p>Згадайте своїх шкільних учителів, спробуйте дати узагальнену характеристику найефективніших прийомів навчання і виховання, які можна, на Вашу думку, вважати зразками педагогічного досвіду. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 2.6, 2.7, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13</i></p>	4
7	<p>Виготовити наочні матеріали (тема – за вибором): а) періоди становлення дидактики як наукової дисципліни; б) порівняльна характеристика універсальних засобів навчання за Й. Гербертом та К. Ушинським.</p>	12

	<i>Рекомендовані інформаційні джерела: 2.15, 2.16, 2.17, 2.18, 4.14, 4.15</i>	
8	Підготувати есе про педагогічну діяльність одного з видатних педагогів-класиків (за вибором студента), здійснивши аналіз педагогічних ідей і праць: Ш. Амонашвілі; Я. Корчака; А. Макаренка; В. Сухомлинського; К. Ушинського <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 2.3, 2.7, 2.8, 2.10, 2.13, 2.15, 2.16, 2.17, 2.18, 4.10</i>	8
Разом:		69

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Завдання до контрольної роботи.

Варіант I:

1. Розкрийте (опишіть) основні ознаки багатоаспектного поняття «освіта».
2. Обґрунтуйте думку про те, що якість знань учнів залежить від використання учителем різних типів уроків. Перелічіть основні ознаки якості знань і співвіднесіть їх з типами уроків.
3. Якщо керуватись принципами диференціації, індивідуалізації навчання, то засоби їх реалізації на уроках можна записати таким чином:

№	Назва принципу	Засоби реалізації
1		
2	...	

Варіант II:

1. Доведіть, що процес навчання є системою. Яке практичне значення має уявлення учителем процесу навчання як системи, що функціонує на уроці?
2. Наведіть приклади змісту навчання, який відноситься до таких компонентів: теоретичний, емпіричний, практичний.
3. Покажіть залежність вибору методів навчання від характеру змісту матеріалу, що необхідно вивчити.

Варіант III:

1. Що дає для дидактики її зв'язок з психологією, окремими методиками, з кібернетикою, філософією? Обґрунтуйте свою думку в кожному конкретному випадку.
2. Створіть проблемну ситуацію на навчальному матеріалі з будь-якого навчального предмета.
3. Назвіть основні підходи до класифікації методів навчання.

Зразки тестових завдань (для поточного контролю знань):

Оберіть правильний варіант (варіанти) відповіді.

1. *Що таке педагогіка?*

- а) Педагогіка – це наука про підготовку підростаючого покоління до життя
- б) Педагогіка – це мистецтво впливу вихователя на вихованця з метою формування його особистості

- в) Педагогіка – це наука яка вивчає закономірності розвитку людини в умовах педагогічного процесу
- г) Педагогіка – наука про виховання людини
- д) Педагогіка – наука про виховання як спеціально організовану діяльність

2. Що визначило розвиток педагогіки як науки?

- а) Біологічний закон збереження роду
- б) Розвиток і ускладнення виробництва, накопичення наукових знань
- в) Турбота батьків про щастя дітей
- г) Об'єктивна необхідність у спеціальній підготовці людини до життя і праці
- д) Підвищення ролі виховання у суспільному житті

3. Предметом педагогіки є:

- а) Виховна діяльність, яка здійснюється у навчально-виховних закладах
- б) Підготовка підростаючого покоління до життя
- в) Розкриття механізмів і закономірностей оволодіння знаннями, уміннями й навичками; засвоєння людиною соціально-культурного досвіду
- г) Процес цілеспрямованого розвитку і формування людської особистості в умовах її навчання, виховання і освіти
- д) Розробка правил, порад, рекомендацій щодо реалізації виховання

4. Завдання, які ставляться перед педагогічною наукою:

- а) Вивчення проблем виховання, навчання, освіти людей
- б) Дослідження механізмів, закономірностей засвоєння людиною суспільного досвіду
- в) Пізнання закономірностей і законів педагогічного процесу
- г) Розробка рекомендацій щодо реалізації навчального процесу
- д) Розробка теорії, перетворення її в практичні технології

5. З перерахованих видів спостереження, методом педагогічного дослідження є:

- а) Спостереження класного керівника за дотриманням учнями класу правил поведінки
- б) Спостереження педагога за розвитком учнів при вивченні окремих тем курсу за допомогою комп'ютерних програм
- в) Спостереження молодого вчителя за діями досвідченого колеги при вивченні складних тем.

Дистанційна форма навчання відбувається за допомогою комп'ютерних телекомунікацій, має наступні форми поточного контролю:

– Чат-заняття, які проводяться синхронно, доступ до чату мають всі учасники.

Оцінювання поточних навчальних досягнень студентів дистанційного відбувається за допомогою методів:

– метод самонавчання: *взаємодія студента з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача і студентів* (мультимедійний підхід: за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж);

– методи індивідуалізованого викладання і навчання: *взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом – навчання "один до одного"* (технології: телефон, електронна пошта; студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання "один до багатьох");

– методи для активної взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу (навчання "багато до багатьох").

Методи оцінювання поточних навчальних досягнень студентів *дистанційної форми навчання*:

- методи письмового контролю: тести.
- методи самоконтролю: самостійне оцінювання своїх знань, самоаналіз (Moodle).

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Питання до екзамену

Загальні основи педагогіки

1. Визначення педагогіки та її складових. Характеристика основних категорій педагогіки.
2. Методи науково-педагогічного дослідження, їх класифікація.
3. Наукове дослідження та його види.
4. Методологічні засади педагогіки. Рівні науково-педагогічного дослідження.
5. Поняття «особистість», «індивідуальність», «розвиток», «формування» особистості.
6. Фактори впливу на розвиток і формування особистості. Взаємозв'язок між ними.
7. Галузі педагогічної науки. Зв'язок з іншими науками.
8. Алгоритм (етапи) наукового дослідження.
9. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
10. Процеси ретардації та акселерації. Причини їх виникнення.
11. Поняття про колектив та колективну взаємодію. Функції колективу. Колективна творча справа (КТС) та етапи її реалізації.
12. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання та виховання. Шляхи його реалізації.

Теорія виховання

1. Процес виховання. Його структура, основні етапи.
2. Поняття про процес виховання. Характеристика структурних компонентів виховного процесу.
3. Особливості змісту, засобів і методів сучасного сімейного виховання.
4. Рушійні сили та закономірності виховного процесу.
5. Пріоритетні напрями виховання. «Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні».
6. Пріоритетні напрями змісту виховного процесу. Характеристика основних законодавчих документів, що регламентують ці процеси.
7. Характеристика основних принципів і завдань виховання згідно з Національною програмою виховання дітей та учнівської молоді в Україні.
8. Поняття о методах и прийомах виховання.
9. Поняття про методи виховання, їх класифікація (за Г. Щукіною та В. Сластьоніним).
10. Поняття про методи, прийоми, засоби та форми організації виховання.
11. Рівні вихованості учнів. Основні показники рівня вихованості школяра.
12. Роль сім'ї у вихованні особистості. Основні виховні завдання сім'ї.
13. Завдання та педагогічні умови успішного сімейного виховання. Закон України «Про освіту» про відповідальність батьків, їх права та обов'язки.
14. Зміст та найбільш ефективні форми організації виховання ціннісного ставлення школярів до держави, суспільства.
15. Завдання та зміст правового виховання учнів. Закон України «Про освіту».

16. Визначте роль методу прикладу, умови ефективного його використання в естетичному вихованні дітей. Опишіть педагогічну ситуацію, де метод прикладу відіграє позитивну (або негативну) роль.
17. Фізичне виховання. Мета, завдання, засоби й шляхи фізичного виховання.
18. Естетичне виховання. Завдання, шляхи і засоби естетичного виховання
19. Правова культура школяра. Завдання і шляхи її формування.
20. Зміст і форми організації художньо-естетичного виховання школярів. Запропонуйте тему одного із занять з дітьми першого класу.
21. Зміст трудового виховання школярів. Організація профорієнтаційної роботи в школі. Запропонуйте тему і складіть план виховного заходу з учнями щодо даної проблематики.
22. Завдання та зміст морального виховання учнів. Шляхи його формування.
23. «Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні» (2004 р.) про зміст виховання. Сформулюйте тему і план бесіди з проблем громадянського виховання учнів (вік – за вибором студента).
24. Зміст і форми організації ціннісного ставлення молодших школярів до природи. Зв'язок з іншими напрямками виховання. Визначте тему бесіди з учнями на екологічну тематику.
25. Зміст, мета, завдання та шляхи формування фізичної культури школярів: сформулюйте тему і план бесіди.
26. Структура позанавчальної виховної роботи. Система організації позакласної роботи. Масові, групові (гурткові) та індивідуальні форми роботи.
27. Характеристика методів стимулювання діяльності та поведінки. А.С. Макаренко і В.О. Сухомлинський про умови їх ефективного використання.
28. Етапи підготовки та здійснення колективної творчої справи (КТС). Визначте тему КТС для дітей молодшого шкільного віку.
29. Педагогічна майстерність учителя. Характеристика складових пед. майстерності.
30. Поняття «сім'я». Функції сучасної сім'ї.
31. Умови ефективного сімейного виховання.
32. Сутність процесів самовиховання та перевиховання, їх зв'язок з процесом виховання.
33. Структура позашкільної освіти, її завдання, основні напрями та форми організації відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту».
34. Типи позашкільних навчально-виховних закладів та їх характеристика.
35. Характеристика основних напрямів позашкільної освіти.
36. Система роботи навчальних закладів з батьками. Напрями і форми організації спільної роботи.

Теорія освіти і навчання (Дидактика)

1. Визначення поняття дидактики, її основних категорій.
2. Основні принципи навчання та їх сутність.
3. Принцип систематичності та послідовності у навчанні, принцип наочності. Умови їх реалізації в практичній діяльності педагога.
4. Сутність та зміст процесу навчання, його основні функції.
5. Урок як основна форма навчання в школі. Його мета, характерні ознаки.
6. Урок як основна форма організації навчання. Дидактичні, організаційні, психологічні, виховні та гігієнічні вимоги до сучасного уроку.
7. Алгоритм підготовки вчителя до уроку.
8. Основні вимоги до сучасного уроку: загальнопедагогічні, дидактичні, виховні, розвиваючі, психологічні, гігієнічні.
9. Двосторонній характер процесу навчання.

10. Основні етапи оволодіння знаннями.
11. Наочні методи навчання. Вимоги до наочних методів навчання.
12. Класно-урочна система навчання, її переваги та недоліки.
13. Реалізація принципів науковості та доступності у навчанні.
14. Засоби навчання, умови їх ефективного використання.
15. Засоби навчання: класифікація, умови їх оптимального вибору.
16. Функції методів навчання та їх характеристика.
17. Мотивація учіння школярів. Види мотивів: внутрішні, зовнішні.

Школотзнавство

1. Школотзнавство як розділ педагогіки.
2. Структура системи освіти в Україні та принципи її побудови.
3. Типи загальноосвітніх навчальних закладів, відповідно до Закону «Про загальну середню освіту».
4. Зміст освіти в загальноосвітній школі, його інваріантна та варіативна складові.
5. Методична робота в школі, її функції та форми організації.
6. Типи шкільних методичних об'єднань. Інноваційні форми організації роботи методичного об'єднання (МО).
7. Характеристика основних видів закладів освіти згідно із Законом України «Про освіту».
 - Форми і методи *підсумкового* контролю *дистанційної* форми навчання:
 - *методи письмового контролю*: тести.
 - *методи самоконтролю*: самостійне оцінювання своїх знань, самоаналіз.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота								Підсум. поточний бал	Екзамен	Сума
Змістовий модуль №1 (теми 1-3)			Змістовий модуль №2 (теми 4-6)			Змістовий модуль №3 (теми 7-8)				
Т.1	Т.2	Т.3 МКР №1	Т.4	Т.5	Т.6 МКР №2	Т.7	Т.8 МКР №3	60	40	100
5	5	10	5	5	10	10	10			
max 20 балів			max 20 балів			max 20 балів				

**Шкала оцінювання результатів ПОТОЧНИХ (СЕМЕСТРОВИХ)
видів навчальної діяльності: національна та ECTS**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для оцінювання результатів поточних (семестрових) видів навчальної діяльності
54-60	A	відмінно
48-53	B	добре
42-47	C	
39-41	D	
36-38	E	задовільно
21-35	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання окремих видів навчальної діяльності
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання результатів ЕКЗАМЕНУ: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
36-40	A	відмінно
32-35	B	добре
28-31	C	
26-27	D	
24-25	E	задовільно
14-23	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-13	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	
60-64	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VII. Методичне забезпечення
Навчально-методична карта дисципліни

Модулі	Модуль I			Модуль II					Модуль III		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Теоретичні розділи	Загальні основи педагогіки			Теорія виховання					Теорія освіти і навчання		
Теми лекцій	Педагогіка як наука.	Методи науково-педагогічних досліджень	Розвиток, виховання і формування людської особистості	Процес виховання та його зміст	Методи виховання	Прийоми та засоби виховання	Форми організації виховної роботи.	Особливості сімейного виховання.	Процес навчання, його закономірності, принципи та зміст освіти	Методи та засоби навчання,	Види та форми організації навчання
Теми семінарських/лабораторних	Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5		Т. 6		Т. 7	Т. 8	Т. 9
	Педагогіка як наука.	Методи науково-педагогічних досліджень	Розвиток, виховання і формування людської особистості	Процес виховання та його зміст	Методи виховання	Прийоми та засоби виховання	Форми організації виховної роботи.	Особливості сімейного виховання.	Процес навчання: закономірності, принципи зміст	Методи та засоби навчання	Види та форми організації навчання

<p>Самостійна робота</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювати нормативні документи в галузі освіти: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», Державну національну програму «Освіта: Україна XXI століття», Національна доктрина розвитку освіти, Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні та ін. 2. Підготувати реферат на тему <i>(за вибором студента)</i>: <ul style="list-style-type: none"> – «Моральне виховання дітей в сім'ї», – «Здоров'я дітей – здоров'я нації», – «Індивідуальний підхід у навчанні та виховання молодших школярів», – «Погляди філософів античних часів на виховання дітей», – «Традиції народного виховання дітей», – «Використання методів і засобів народної педагогіки у вихованні дітей», – «Педагогічна діагностика в роботі вихователя і вчителя». 3. Описати з власного досвіду приклад впливу одного з факторів розвитку на особистість, висловити свою думку з цього приводу, або пояснити одну з народних приказок (на вибір) про вплив певного фактору на розвиток особистості (обсяг письмової роботи – 2 стор.) 4. Розробити схематичну або образну модель таксономії (класифікації) методів навчання за різними підходами. 5. Розробити схематичну або образну модель взаємозв'язку різних форм організації навчання і виховання у ЗНЗ. 6. За матеріалами періодичної педагогічної преси (фахові журнали та газети) зробити добірку найбільш актуальних питань виховання і навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, представити їх у вигляді таблиці за схемою: 1) формулювання проблеми; 2) ким порушена проблема (батьки, вчителі); 3) у яких публікація відображена (автор, джерело із зазначенням назви, місто і назва видавництва, рік, місяць видання (за потребою – № видання), № сторінки); 4) чи визначені шляхи вирішення порушеного питання. 7. Згадайте своїх шкільних учителів, спробуйте дати узагальнену характеристику найефективніших прийомів навчання і виховання, які можна, на Вашу думку, вважати зразками педагогічного досвіду.
<p>Види контролю</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Присутність і робота на лекційних заняттях 2. Виступ на семінарському занятті 3. Аналіз першоджерел. 4. Інтерактивне обговорення проблем. 5. Тести (експрес-опитування). 6. Модульні контрольні роботи
<p>Е К З А М Е Н</p>	

VIII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні джерела

Нормативні документи в галузі освіти

- 1.1. Закон України «Про загальну середню освіту» / Нормативно-правове забезпечення освіти : У 4 ч. – Ч.1. – Харків : Основа, 2004. – С. 59-86.
- 1.2. Закон України «Про освіту» / Нормативно-правове забезпечення освіти : У 4 ч. – Ч.1. – Харків : Основа, 2004.– С. 25-58.
- 1.3. Закон України «Про позашкільну освіту» // Освіта України. – 2000. – 2 серпня.
- 1.4. Конституція України (статті 23, 52, 53). – К. : Преса України, 1997.
- 1.5. Інструкція про організацію та діяльність гімназії // Інф. зб. Міністерства освіти і науки України. – 1996. – №1-2. – С. 49-53.
- 1.6. Інструкція про організацію та діяльність ліцею // Інф. зб. Міністерства освіти і науки України. – 1996. – №1-2. – С. 57- 61.
- 1.7. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) / Нормативно-правове забезпечення освіти : У 4 ч. – Ч.1. – Харків : Основа, 2004. – С. 107-128.
- 1.8. Національна доктрина розвитку освіти / Нормативно-правове забезпечення освіти : У 4 ч. – Ч. 1. – Харків : Основа, 2004. – С. 5-24.
- 1.9. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Освіта України. – 2004. – 3 грудня.
- 1.10. Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти // Інф. зб. Міносвіти і науки України. – 2001. – №1. – С. 3-17.
- 1.11. Положення про загальноосвітній навчальний заклад / Нормативно-правове забезпечення освіти : У 4 ч. – Ч. 1. – Харків : Основа, 2004. – С. 89-106.
- 1.12. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Інф. зб. Міносвіти України. – 2000. – №22.
- 1.13. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу // Інф. зб. Міносвіти і науки України. – 2001. – №8. – С. 24-27.
- 1.14. Примірне положення про раду загальноосвітнього навчального закладу // Інф. зб. Міносвіти і науки України. – 2001. – №8. – С. 28-32.
- 1.15. Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Інф. зб. Міністерства освіти і науки України. – 2008. – №34-35. – С. 23-48.

Праці класиків педагогіки

- 2.1. Виготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте / Л.С. Виготский // Педагогическая психология. – М. : Педагогика, 1991. – С. 374-390.
- 2.2. Костюк Г.С. Про роль спадковості, середовища і виховання в психічному розвитку дитини. Розвиток і виховання / Г.С. Костюк // Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989. – С. 98-184.
- 2.3. Макаренко А.С. Дисциплина, режим, наказание и поощрение / А.С. Макаренко // Соч. в 7 т. – Т.1.– М. : Изд-во АПН, 1958.
- 2.4. Макаренко А.С. Книга для батьків / А.С. Макаренко. – К. : Рад. школа, 1980.
- 2.5. Макаренко А.С. Методика виховної роботи / А.С. Макаренко. – К. : Рад. школа, 1990.
- 2.6. Макаренко А.С. Методы воспитания / А.С. Макаренко // Соч. в 7 т. – Т.5. – М. : Изд-во АПН, 1958.
- 2.7. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / А.С. Макаренко. – К. : Веселка, 1986.

- 2.8. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978.
- 2.9. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – Т.3. – К. : Рад. школа, 1977.
- 2.10. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – Т.4. – К. : Рад. школа, 1976.
- 2.11. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – Т. 4. – К. : Рад. школа, 1977.
- 2.12. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – Т.2. – К. : Рад. школа, 1976.
- 2.13. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – Т.3. – К. : Рад. школа, 1977.
- 2.14. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка : навч.-метод. посіб. / М.Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997.
- 2.15. Ушинський К.Д. О пользе педагогической литературы / К.Д. Ушинський // Пед. соч. : В 6 т. – Т.1. – М. : Педагогика, 1988.
- 2.16. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання (Передмова) / К.Д. Ушинський // Вибр. педагогічні твори : У 2 т. – Т.1. – К. : Рад. школа, 1983.
- 2.17. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні (розділ 1, 8) / К.Д. Ушинський // Вибр. пед. твори : В 2 т. – Т.1. – К. : Рад. школа, 1983.
- 2.18. Ушинський К.Д. Рідне слово / К.Д. Ушинський // Вибр. пед. твори : В 2-х т. – Т.1. – К. : Рад. школа, 1983.

Педагогічний досвід педагогів-новаторів

- 3.1. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел / И.П. Иванов. – М. : Педагогика, 1989. – С.3-4; 27-39; 46-52; 60-108.
- 3.2. Ильин Е.Н. Путь к ученику / Е.Н. Ильин. – М. : Просвещение, 1988.
- 3.3. Педагогічний пошук / Упор. І.М. Баженова. – К. : Рад. школа, 1988.

Зарубіжна педагогіка

- 4.1. Вища освіта: Болонський процес : навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. [Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М. та ін.]. – К., 2006. – 440 с.
- 4.2. Вища освіта і Болонський процес: навч. посіб. [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]; за ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
- 4.3. Галус О.М. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / О.М. Галус, Л.М. Шапошнікова. – К. : Вища школа, 2006. – 215 с.
- 4.4. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире : учеб. пособ. / А.Н. Джуринский. – М. : Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 1999.
- 4.5. Левченко Т.І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція : [Монографія] / Т.І. Левченко. – Вінниця : «Нова книга», 2007. – 656 с.
- 4.6. Матвієнко О.В. Стратегії розвитку середньої освіти у країнах Європейського Союзу : [монографія] / О.В. Матвієнко. – К. : Ленвіт, 2005. – С. 112-125.
- 4.7. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес // Освіта України. – 2004. – 10 серпня.
- 4.8. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб./ А.А. Сбруєва. – Суми : Ред. вид. відділ СДПУ, 1999.

Навчально-методична література

- 4.9. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі / А.М. Алексюк. – К., 1981.

- 4.10. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества / Ш.А. Амонашвили. – К., 1991.
- 4.11. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1982. – С. 68-106.
- 4.12. Богословский В.И. Наука в педагогическом университете : Вопросы методологии, теории и практики / В.И. Богословский, В.А. Извозчиков, М.Н. Потемкин. – СПб : Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2000. – 202 с.
- 4.13. Бех І.Д. Спадкові передумови розвитку особистості / І.Д. Бех // Рідна школа. – 1996. – №7.
- 4.14. Бондар В.І. Дидактика / В.І. Бондар. – К., 2005. – 263 с.
- 4.15. Бондар В. Педагогіка і філософія: взаємодія і взаємозв'язок / Володимир Бондар // Вища освіта України. – 2002. – №3. – С.9-12.
- 4.16. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
- 4.17. Діалогічна взаємодія в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : Кн. для вчителя / За ред. Г.О. Балла, В.О. Киричука та ін. – К., 1997.
- 4.18. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.А. Дубасенюк. – Житомир, 2002. – 483 с.
- 4.19. Зайченко І.В. Педагогіка : навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. / І.В. Зайченко. – [2-ге вид.]. – К. : «Освіта України», «КНТ», 2008. – С.26-39.
- 4.20. Леднев В.С. Содержание образования : сущность, структура, перспективы / В.С. Леднев. – М., 1991.
- 4.21. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва / М.Д. Касьяненко. – К. : Вища школа, 1993.
- 4.22. Киричук В.О. Філософія освіти : проблеми виховання // Нові технології навчання / В.О. Киричук. – Вип. 19. – К., 1997.
- 4.23. Кловак Г.Т. Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. для вищ. пед. навч. закл. / Г.Т. Кловак. – Чернігів : Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. – С.159-183.
- 4.24. Кононенко П. Концепція національної системи освіти // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні / П. Кононенко. – К. : Школяр, 1997. – С. 37-39.
- 4.25. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк. – К., 1989.
- 4.26. Кузьмінський А.І. Педагогіка : [підруч.] / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007.
- 4.27. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекцій : Учебное пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушателей ИПК и ФПК / Б.Т. Лихачев. – М., 1999. – 523 с.
- 4.28. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти : навчальний посібник / В.С. Лутай. – К., 1996. – 256с.
- 4.29. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія / І.В. Мартинюк. – К., 1995.
- 4.30. Москалець В.П. Психологічне обґрунтування української національної школи / В.П. Москалець. – Львів : Світ, 1994. – 120 с.
- 4.31. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н.Є. Мойсеюк. – [4-е вид.]. – К., 2003. – С. 11-42.
- 4.32. Новиченко Т.В. К вопросу о синергетике образования / Т.В. Новиченко // Виховання і культура. – 2001.– №1. – С.24-26.

- 4.33. Оконь В. Введение в общую дидактику / В. Оконь. – М., 1990.
- 4.34. Основы психології / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К., 1997. – 632 с.
- 4.35. Педагогіка : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / [В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов]. – М.: Школа-Пресс, 2000. – С.93-110.
- 4.36. Подласый И.П. Педагогіка / И.П. Подласый. – М., 1996.
- 4.37. Пидкасистый П.И. Педагогіка / П.И.Пидкасистый. – М. : Пед. Общество России, 1998. – С.32-61.
- 4.38. Ярмаченко М.Д. Важливий етап у розвитку педагогічної науки / М.Д. Ярмаченко // Вісник Академії педагогічних наук України. – 1993. – №1.
- 4.39. Фіцула М.М. Педагогіка : Навч. посіб. / М.М. Фіцула – [2-ге вид.]. – К. : Академвидав, 2007. – 546 с.

Інформаційні ресурси

Офіційні:

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України – <http://www.mon.gov.ua/>
Комітет з питань освіти і науки – <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/index>

Довідкові:

Освітня мережа України – http://www.ednu.kiev.ua/index_u.htm

Тематичні:

Українська педагогіка – <http://ped.sumy.ua/>

Портали:

Научно-образовательный портал – <http://originweb.info/>

Портал Знань – <http://www.znannya.org/>

Острів знань – <http://ostriv.in.ua/>

Освітній портал – <http://www.osvita.org.ua/>

ІХ. Доповнення та зміни, внесені до робочої програми в 20__/20__ н. р.